

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

ABUSOS, TOLERÀNCIA I PERSECUCIÓ
DELS HETERODOXES. RES DE NOU

Condemna de l'homosexualitat, naturalitat amb l'existència de la prostitució, abusos... L'autor de l'article aborda una història més amagada que mai de la Xàtiva del passat més enllà de cap judici de valor.

Fa cert temps ens vam ocupar en aquesta secció d'Història Amagada dels centenars i centenars de xiquets borts que van ser abandonats en el torn de l'Hospital en el transcurs dels segles. Darrere de cada xiquet hi havia una història humana, de pobresa, d'engany o de violència i abús: eren el fruit d'unes relacions il·lícites o no desitjades, situacions de les que els homes quasi sempre es van desentendre. Ben diferent era el cas dels bastards que convivia en la casa paterna sense empatx de ningú, sobre tot si el pare no tenia cap altre fill mascle, com trobem en algunes de les famílies més importants de la ciutat: els Sanç, els Portadora o els Fenollet. En 1557, el bastard **Baltasar Escrivà** va presidir el seguici del soterrar de son pare, **Gaspar Escrivà**, comanador d'orde de Sant Jaume, junt als fills legítims i el germà del mort, **Simeon Escrivà**, canonge de la Seu, tots ells parents del bisbe **Francesc de Cardador Borja**, que havia viscut tranquil en sa casa de la Corretgeria junt a la seua amant i els dos fills que tingueren.

Als historiadors no ens pertoca jutjar el comportament humà, si de cas exposar els fets tan aseptícamment com calga, per tant, en endinsar-nos en territori privat, tampoc aprovem ni censurem, només captem la imatge i mostrem la foto, com fem en l'article de hui. Un dels aspectes més visibles era la prostitució, pràctica en la que estava tot inventat i assajat per civilitzacions ben antigues, com les de l'Orient Mitjà, l'hel·lenística o la romana. Els valencians només seguïrem unes pautes socials considerades des de sempre acceptables i necessàries. Al segle XV era coneguda en tota Europa la Poble de les fembres pecadrius de València, un paradís del plaer situat en un barri de la capital, i, per la mateixa època tenim notícia de l'existència en Xàtiva d'un prostíbul, cosa normal en una ciutat cruïlla de mercaders, de forasters i desarrelats. A banda, en el raval moro, que constituïa una entitat administrativa autònoma, les dones dedicades a la prostitució havien d'inscriure's en el registre de "fembris públiques", com ho va fer en 1384 una de nom **Nugeim**, i pagar al rei un impost

Carrer Montcada. Al costat, gravat que representa a Antoni Pasqual.

Un dels aspectes més visibles era la prostitució, pràctica en la que estava tot inventat i assajat per civilitzacions ben antigues

Un fill del governador de Xàtiva, Joan Ferrer de Calatayud, va matar la seua esposa Lluïsa de Pròxita i al seu amant, Jeroni d'Artés

dit de la "tarquena". Els usos i costums degueren seguir invariables, perquè invariable en aquest aspecte sol ser la conducta humana, fins arribar les revifalles intolerants del barroc. En aquella societat d'excessos, sovintejaven en Xàtiva les beates trastornades i els frares fanàtics. Les grans celebracions i festivitats congregaven en la ciutat multitud de personal vingut de les rodalies, increment de forasters que incrementava també els ingressos de les professionals del sexe. Durant una processó del Corpus de finals del segle XVII, "una

de aquellas perdidas mugerzillas" va provocar la ira del frare **Antoni Pasqual**, prior dels agustins, natural de Guadassuar, segons diu el seu biògraf, al comentar aquella en veu alta que havia guanyat eixe dia seixanta reals, quan el cost del servici era inferior a un real. Com la influència fàctica del frare era notable i no li faltaven seguidors, aconseguí una reunió dels canonges de la Seu i els priors dels convents, que pressionaren als jurats per enderrocar "la casa de la torpeza", com li diu el text, cosa que, només acordada pels magistrats civils, va comunicar als incondicionals congregats a la porta de la Casa de la Ciutat, i d'allí, amb pics i malls, anaren directes a tirar a terra la casa, la qual, lamentablement, desconexim on estava.

► **L'acceptació social de la infidelitat masculina.** Un altre aspecte omnipresent era el de les relacions extra conjugals. La societat era tan complexa i diversa com hui en dia, i les transgressions a les lleis, o al que els coetanis consideraven correcte, eren tan nombroses o sòrdides com ara mateix, però els càstigs eren ben diferents perquè distinta era la mentalitat i l'escala de valors. Si bé la infidelitat masculina s'acceptava com a natural, no fruí de la mateixa tolerància la femnina. És ben conegut l'episodi protagonitzat per don **Joan Ferrer de Calatayud**, fill i germà de governadors de Xàtiva, lloctinent de l'orde de Montesa, que en 1598 va assassinar en València a la seua es-

posa, **Lluïsa de Pròxita**, i al seu amant, **Jeroni d'Artés**, crims pels quals va ser suspès del càrrec i foragitat, fins que, en saber-se que les morts havien sigut en defensa de l'honor, el rei el va rehabilitar i el va nomenar governador d'Oriola.

Per últim, en aquest repàs lleuger, ens detindrem en el paper assignat al tribunal que vigilava la puresa de l'observança doctrinal i el manteniment dels bons costums. Al igual que en altres països europeus, al final de l'edat mitjana la monarquia va crear la Santa Inquisició com un instrument per garantir l'ortodòxia catòlica, punir les heretgies, erradicar el judaisme i les pràctiques religioses musulmanes, així com perseguir la bruixeria i la sodomia. Els inquisidors s'ocupaven dels aspectes més subtils, impensables i inversemblants, com els dibuixos geomètrics, els signes, els visatges gestuals, així com les paraules que, al seu entendre, posaren en dubte els dogmes de la Trinitat, la transsubstanciació o qualsevol altre, o si la indumentària o la ingesta de certs aliments feien als individus o famílies sospitosos de pràctiques herètiques. Especialment controlats estaven els conversos jueus i els moriscos, identificats tots com a cristians nous, una marca que els va acompanyar durant centenars d'anys.

Amb el temps es convertí en un tribunal aterrador, poderós, amb seu en la ciutat de València, que es servia d'una xarxa d'agents en tot el territori, dits Familiars del Sant Ofici, que eren càrrecs de gran honor concedits a persones de reconeguda puresa de sang i comportament exemplar, les quals vigilaven, escoltaven, denunciaven a qui consideraven que havia vulnerat alguna norma, fóra un fet real, imaginari, inventat, o fruit d'una maquinació o venjança. Un dels estímuls molt convincents per a tan eficaç vigilància era la confiscació dels béns i patrimoni de la persona condemnada. A Xàtiva li corresponien dotze familiars, més l'algutzir major i l'Oficial, càrrec que ostentava sempre un dels canonges de la Seu.

S'han estudiat alguns processos inquisitorials en els que es veïeren involucrats veïns de Xàtiva. Un, magnífic, per bruixeria, el qual es mereix un llibre sencer, i per tant no en parlarem, i els demés, majoritàriament per sodomia, una pràctica heterodoxa més perseguida des de la societat laica que des del propi estament inquisitorial, els jutges del qual eren frares. **Joan Audivert** era un honorable ciutadà de Xàtiva que a mitjans del segle XVII vivia en la zona de la Corretgeria i tenia un esclau moro de nom **Amet**, que